

תוכן עניינים

1	מבוא
2	סקירת ספרות
2	1. אנשים בעלי לקויות פיזיות וחושיות – מאפיינים, אתגרים ויכולות
2	1.1 אדם בעל לקות שמיעה
4	1.2 האדם בעל לקות ראייה
5	1.3 האדם בעל הלקות הפיזית
6	2. היכרויות באינטרנט
9	מטרת המחקר ושאלת המחקר
9	מתודולוגיה
9	שיטת המחקר
9	אוכלוסיית המחקר
10	כלי המחקר
10	הליך המחקר
11	ניתוח נתונים
11	אתיקה
11	מגבלות המחקר
11	ממצאים
18	דיון
21	סיכום
22	מקורות
27	נספחים

מבוא

מטרת המחקר הינה להעמיק ולבחון את חוויותיהם של בעלי מוגבלויות – פיזיות וחושיות, בתהליך ההיכרות באינטרנט, בהשוואה להיכרות פנים אל פנים, תוך התחקות אחר האתגרים והקשיים הניצבים בפניהם. אי לכך שאלת המחקר מנוסחת באופן הבא: כיצד באה לידי ביטוי חווית ההיכרות ברשת האינטרנט (להלן: אינטרנט) בקרב בוגרים בעלי מוגבלות פיזית, וכיצד הדבר נבדל מהיכרות פנים אל פנים?

בעלי מוגבלויות מתקשים לנהל אורח חיים תקין, שכן הם נתקלים באתגרים וקשיים תפקודיים, ובכלל זה קשיים רגשיים ונפשיים. הם חווים קושי בתקשורת בינאישית, שכן הם לעיתים נעדרים ממימוניות חברתיות המשליכות על תחושותיהם וחוויותיהם האישיות (Davis & Hoffman, 2019; Yildiz & Duy, 2013). נראה כי עם התפתחות הטכנולוגיה, מכשירים, התקנים ואפליקציות מותאמים נגשים יותר לאוכלוסיות בעלי מוגבלויות שונות. הדבר מסייע להם לתקשר ולהיות נגישים למידע, ומצליח לשפר ולו במעט את חייהם ותחושת השייכות לקהילה ולחברה. בעת האחרונה אנו עדים לעוד ועוד אנשים בעלי מוגבלויות שונות שעושים שימוש תכוף יותר ברשתות החברתיות, שבעזרתן הם רוכשים ידע, מתעדכנים ויותר מכל יוצרים חברויות וקשרים זוגיים ומיניים (Abraham et al., 2021).

הרציונל העומד בבסיס מחקר זה הינו החשיבות שיש בהכרת נושא זה והבנתו לעומק. זאת במטרה לקדם את מגמת ההכלה והשילוב המלא של בעלי מוגבלויות בכל תחומי החיים, ולהוביל לשינוי ביחס החברה כלפיהם. כמו כן, לפתח מודעות כלפיהם וכלפי מגבלתם, הכלתם וקבלתם במרחב הווירטואלי, אך גם במרחב הפיזי-קהילתי.

זהו מחקר איכותני שמתבסס על ממצאים שנדלו מראיונות עומק חצי מובנים עם שישה בוגרים בעלי מוגבלויות פיזיות או חושיות. הראיונות תומללו ונותחו באמצעות הגדרת תמות מרכזיות.

סקירת ספרות

במסגרת המחקר בחרתי להתמקד בשלושה סוגי לקויות פיזיות שראיתי כי נכון להעמיד אותן לבחינה בהיבט של היכרות באינטרנט. הרציונל שעמד בבסיס בחירה זו הוא שלקויות אלו הינן נפוצות מאוד. כמו כן, ללוקים בלקויות פיזיות יש קושי ביצירת קשרים רומנטיים באינטרנט (Hill, Bennett, & Hunter, 2021) עניין ראוי לבחינה והבנה מעמיקה יותר, ולעיתים לעניות דעתי אין לו הצדקה. בפרק זה אתמקד בשלושה סוגים של לקויות פיזיות וחושיות מרכזיות:

מגבלות חוש השמיעה (לקות שמיעה) – זהו מונח כללי המציין פגיעה בשמיעה וחומרתו נעה בין מזערי לעמוק. פגיעה בחוש השמיעה יכול להיות נרכש כתוצאה ממחלה/תאונה או מקרה מולד. לעומת זאת, המונח כבד שמיעה מתייחס למצב שבו האדם שומע בעזרת מכשיר שמיעה (Kushalnagar, 2019).

מוגבלות חוש הראייה (לקות ראייה) – המונח עיוורון מתייחס למצב של היעדר ראייה מוחלט, או כהיעדר הבחנה בין אור לחושך. המונח לקות ראייה מתייחס למצב בו נפגעת מערכת הראייה אשר אינה ניתנת לתיקון באמצעות משקפי ראייה (Tyrrrell et al., 2016; Vashist et al., 2017).

נכות- זוהי לקות פיזית המתאפיינת בקושי מוטורי תנועתי, המשפיע על יכולת הניידות וכתוצאה מכך, על היכולת להשתתף באופן פעיל בתחומים שונים בחיים. במחקר זה אין יחס לשיתוק מוחין (Tracy, 2004).

1. אנשים בעלי לקויות פיזיות וחושיות – מאפיינים, אתגרים ויכולות

1.1 אדם בעל לקות שמיעה

ליקויים בשמיעה עשויים להתרחש באחת האוזניים בלבד או בשתיהן. לקות בחוש השמיעה עשויה לנוע מדרגה נמוכה של לקות – ירידה קלה בשמיעה, וכלה בדרגה חמורה – אובדן שמיעה מלא המתואר בדרגות קלות עד חמורות: שמיעה מועטה של צלילים או תדרים מסוימים, היעדר שמיעה תפקודית, וכן יכולת שמיעה שירית שיכולה להספיק לשימוש במכשיר שמיעה שמסייע להגברת השמע (Kushalnagar, 2019).

ישנם שני סוגים של אובדן שמיעה. האחד, אובדן שמיעה מוליך שהאדם בעל כזו מסוגל לעשות שימוש במכשיר שמיעה, ולחילופין להסתייע בפרוצדורה רפואית או כירורגית. הסוג השני הינו אובדן שמיעה תחושתית-עצבי שיכול לנוע בין קל לחמור (Cohen 2014), ועשוי לשפיע על יכולתו של האדם לשמוע תדרים מסוימים יותר מאחרים. מתוך כך, גם בהגברת רמת הקול, אדם עם לקות שמיעה חושי-עצמי עלול לשמוע את הצלילים בצורה מעוותת, מה שגורם לשימוש במכשיר שמיעה להיות בלתי אפשרי עד מתסכל עבורו (Kushalnagar, 2019). אובדן שמיעה מעורב מתייחס לשילוב בין אובדן שמיעה מוליך לתחושתית-עצמי, דבר שמיעד על בעיה המתרחשת הן באוזן החיצונית או התיכונה, והן באוזן הפנימית (Cohen et al., 2014).

אובדן שמיעה תחושתית-עצבי הוא הנפוץ יותר מבין השניים, ונראה כי ישנה מגמת עלייה במספרם של האנשים הלוקים בו. השכיחות העולמית של לקות שמיעה תחושתית-עצבית עלתה באופן דרמטי מהדיווח הראשון של ארגון הבריאות העולמי בשנת 1985, אז נרשמו כ-42 מיליון אנשים בעלי לקות זו, ועד לשנת 2011 שמספרם של הלוקים היה כ-360 מיליון. נכון לשנת 2019, כ-466 מיליון אנשים סובלים מלקות שמיעה תחושתית-עצבית (6.1% אחוז מאוכלוסיית העולם). נמצא כי 90% מהלוקים בשמיעה בינונית עד חמורה מתגוררים במדינות עם הכנסה נמוכה עד בינונית לנפש (Davis & Hoffman, 2019). העלייה הדרסטית בלוקים בלקות זו מיוחסת לשינויים דמוגרפיים הכוללים גידול האוכלוסייה העולמית ושיפור תוחלת החיים. כמו כן, ישנם גורמי סיכון שתורמים לעלייה בשכיחות הלקות כמו: עלייה בשיעור דלקות האוזניים, זיהומים כתוצאה מחיסונים (צהבת, אדמת) ודלקת כרום המוח. חלק גדול מן המחלות והזיהומים ניתן